

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Espanya: una pesseta.
fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General: Barceló, -1.-2.º

PALMA DE MALLORCA

LA LAURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes a n-es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol
Ferrer, 5.—Ca-l'amo Andreu Al-
cover, Plaça del Palau, 2.A Palma: Llibreria d'En Guasp,
Morey, 6.—Taller d'encuaderna-
cions d'En Francesc Ferrer,
Sta. Eulària, 25.—Llibreria Er-
nest Frau, Brossa.—Llibreria
d'Alomar y Fontdevila Brossa.

Dietari d'una eixida a França i altres nacions.

(Continuació)

Dia 31 de maig

Avuy dematí he dita sa missa de matinet; me som despedit de s'escolá de s'església aont deya sa missa i des seu fiy, s'escolanet que la m solia servir, que son una gent lo més servicials i que sempre tenen sa mitja riy a sa boca; me som despedit també de Mrs. Claremont, aquella boníssima senyora que m'ha tengut a ca-seua aquests setze dies, tractatme com un Papa, desteixinantse per mi. Es una persona digníssima, fina, discreta, molt desxondida, qu'ha viatjat per França, Italia i Terra-Santa, que parla es francès i un poc s'italiá. Duya sa seua bondat ab mi fins a s'estrem de constituirse en professora d'inglès per anostrarme en tal llengo. Sobre tot, ja no poria caure millor jo de casa dins Londres; i consider fer un favor si recoman aqueixa casa a tots es que hagen de venir a Londres per dies o per mesos. Me sembla que no s'hi camparan malament. Vetassi sa direcció per lo que puga convenir: Mrs. Claremont.—57 Warwick Road.—Earl's Court.—London, S. W.

Es criat de la casa m'ha duyta sa maleta fins a s'estació des tranvia de devall terra, qui está just allá devora, unes cent passes lluny; ab un instant som estat a s'estació Charring-Cross, aont m'afic dins es tren ràpid, que a les 10 i 50 mos ha deixats an es moll de Dover, just ran des vapor, aont mos som embarcats tot d'una i a les dues i mitja som estats a Ostende (Bélgica).

Conversa ab belgues sobre coses d'Espanya

Dins es vapor he trobat un monjo benedictí i dos capellans, tots tres belgues. Aqueys dos derrers están a Inglaterra: un es Rector d'una parroquia de York, i s'altre es Secretari de cambra d'un bisbat anglés, no recort quin: es jovenet i fa un cap ben viu. Los he demanat com estava sa cosa política p'es catòlics belgues, i m'han dit que no estava malament, pero que no poren badar ni dormir gayre per amor des socialistes i liberals, i que demá son ses eleccions legislatives, per renovar es Parlament, de manera que demá s'ha de veure com está s'opinió pública respecte des catòlics i socialistes.

Els m'han demanat com mos trobávem noltros a Espanya, i els he dit que a Espanya sa Relleió, gracies a Deu, té una gran forsa, i que sa Revolució hi troba molt d'ostacles. M'han parlat de Mr. Canalejas, que deyen ells, porque no saben fer sa castellana; i els he dit que s'es arribat a convencer de que no es possible fer lo qu'ell duya escrit a sa seua bandera, i que ab so seu anticlericalisme hagué d'assistir an es Congrés Eucaristic de Madrid. Els llavó m'han fet un gran elogi del rey D. Antós XIII, lo qual els he agrait com espanyol que som; també m'han parlat des carlistes com a forsa anti-revolucionaria, fentlos veure jo sa gran importancia d'aqueixa forsa. A-les-hores un d'aquells tres preveres belgues s'esclamat:—*Peró es gran homo d'Espanya es En Maura!* Per aixó es revolucionaris la duen tant d'ell! Jo els-e dit que efectivament era així, i que En Maura es

nadiu de Mallorca, lo qual constituéix una gloria per noltros mallorquins.—M'han feta molt bona impressió aqueys tres preveres belgues.

La ciutat.—La Seu

Idó devers les dues y mitja des capvespre hem desembarcat a Ostende; allá meteix e-hi havia es tren de Bruges que mos esperava, i m'hi som afixat porque Ostende no es més qu'una ciutat comercial i una estació de banys, sense museus ni monuments antics, qu'es lo que a mi particularment m'interessa. Per aixó li he copat cap a Bruges, aont e-hi ha ferm d'aqueixes coses que tant me topen.

Era un tren ràpid, no s'es aturat a cap estació, i ab devers una hora som estats a Bruges, sempre anant per terra plana, tota verda, reguivola gran part d'ella, ab canals ensá i enllá.

Bruges es s'antiga capital de Flandes occidental, conta 58.000 habitants; En Felip II, com aixó era d'Espanya, e-hi fundá una Seu l'any 1553. Está dues hores lluny des seu port, molt famós durant s'edat mitja, fins que sa derreria des sigle XV s'ompli d'arena, i bona nit esplendor de Bruges! Aquell port i s'activitat des brugesos havien feta aqueixa ciutat un des tres grans centres comercials d'Europa: Bruges, Yprés, Venecia. Arribá a tenir 200.000 ànimes. Encara un canal uneix Bruges ab la mar i ab altres ciutats. Com sa terra es molt baixa i d'aygo en tenen més que no'n volen, tot está canalisat, i resulta que casi totes ses ciutats de Flandes son ports de mar per via d'aqueys canals.

Bruges ja té s'aspecte de ses poblacions del nord, ab ses teulades de gran rost per defensarse de sa neu, ab capers molt puntarruts, aont se veuen ses jàsseres i bigues que son s'ossa de s'edifici. Ses cases, baixes; es carrers, empedregats, amples; sa gent des poble, ab sabates de fusta, que fan un renou estrany. Dins la ciutat e-hi ha un parey de canals i barques que hi transiten.

Tot d'una que hi som arribat, que volia sortir a fer sa descoberta, es caygut un ruixat espantós. Llavó s'es espasat una mica, i ab una bona brusca cap a la Seu, qu'es just devora s'estació des carril. E-hi entr, i he trobat que preparaven l'altar-major i demés cosa pe' ses Ordes Sagrades que demá dematí hi ha de donar el Bisbe d'aquí. Aquesta església serveix de Seu desde l'any 1834: es antiquíssima, l'any 1183 ja's calá foc, i la referen d'estil ogival primitiu, acabant-la l'any 1223; an es sigle XIV se torna calar foc, la refán de bell nou, i an es sigle XV i XVI e-hi feren ses capelles de sa nau absidal i part de ses voltes. Té tres naus de quatre trasts, sense capelles, un creuer sense cúpula; i es cap de sa creu, de tres naus de quatre trasts, ab nau absidal aont desemoquen cinc capelles. A sa nau major, an es creuer i nau major des cap de sa creu corre un trifori, i part demunt s'obrin grans finestrals de vidres blancs, fora an es cap de sa creu, que son pintats ab sants, i molt avenguts; a ses naus laterals i capelles absidals es finestrals son de vidres pintats ab fileres de sants, molt avenguts de color. A cada cap de creuer e-hi ha un finestral grandió, de tota s'amplaria de sa nau, fins a ses voltes, d'uns vidres pintats de fileres de sants, una cosa preciosa de tot, es-

pecialment es des costat de s'evangelí. Sa nau major des cap de sa creu está tota acupada ab l'altar major i el chor, que'l separa des creuer un grossíssim jubé, aixó es, una especie de portic, ab una balconada demunt i llavó l'orga, lo qual tapa el Chor i l'altar-major, desgraciament aquell magnífic conjunt. Aquesta Seu está plena de pintures de sants, de s'escola flamenca des sigles XVI i XVII, tan famosa dins s'història de sa pintura. Se distingeixen aqueixes pintures per la correcció des dibuix i netedat i claredat de ses colors, tons i matissos. Es una escola notabilíssima, rival i guerrera de ses escoles italianes. De manera qu'aqueixa catedral vé a esser un museu.—Bé que tot Bruges vé a esser un museu, sobre tot ses esglésies.

Dos Museus, una església i altres edificis

Com jo disposava de poc temps, he hagut de trompitjar per veure ses coses principals. M'esquitx an es Museu Comunal, qu'es just una sala, dividida ab tres per dues mitjanades, pero qu'es plena d'obres mestres d'escola flamenca: tot pintures de caporals des sigle XV, XVI i XVII, com Memling, Juan Van Eyck, Huc Van der Goes, Juan Prevost, Gerard David, F. Pourbus, Van der Weyden, Van Oost i altres. Aqueixos pintures son una meravella de color i d'espressió.—Surt de aquí i cap a l'Hospital de St. Juan fundat an es sigle XII, aont se conserven cinc obres des famós Memling: sa *caixa de Sta. Ursula*, pintada p'es quatre vents; representant sa vida i martiri de sa santa ab ses seues onze mil companyones; un *triptic de Sant Juan*; un altre triptic de *s'Adoració des Reys*; una *Mare de Deu de la Pietat*, i un retrat d'una donzella. Se consideren ses obres mestres de Memling, des sigle XV, tal volta es més notable des pintors flamenes.

Surt d'aquí, i cap a l'església de *Notre Dame* d'estil ogival primitiu, des sigles XII i XIII. La feren de tot d'una de tres naus; an es sigle XIV n'hi afegiren una altra a sa banda de s'evangelí, i una altra a sa banda de s'epístola durant es sigle XV. Aquestes només fan set trasts, i acaben ab una capella i altar; ses altres naus segueixen fent altres tres trasts. L'altar-major i el chor ocupen aqueys trasts de sa nau major, separats d'ets altres per un gran jubé, barroc, ab balconada i l'orga demunt, i dalt l'orga un St. Crist colossal que arriba casi a sa volta. E-hi ha finestrals per tot, de vidres blancs casi tots, i es baixos de ses parets son plens de pintures de sants, des grans mestres de s'escola flamenca. Resulta també un museu aqueixa església. Ses pintures que atresora, valen moltes de milies.

Després he correguda una mica la ciutat, i he visitat es *Palau de Justicia*, es *Govern Provincial*, s'*Administració de Correus i Telegrafs*, l'*Hôtel de Ville* o *Casa de l'Ajuntament*, d'estil ogival, magnífic, plena sa fatxada de figures de sants i homos célebres de Bruges, ocupant es centre la Mare de Deu i l'Arcàngel St. Gabriel. També he vist es célebre *Beffroi*, un campanar altíssim ab un rellotge i una gran campana, qu'un temps servia per tocar *via-fora*, per cridar es ciutadans de Bruges a reunions públiques i a sa defensa des drets de la Ciutat.—He notat que a qualque cap de cantó hi ha

via una figura de la Mare de Deu i d'altres sants, tancats dins vidres, no romputs ni malmenats.—Tal volta qualcú dirá:—*I ets al llot que no se apedreguen devers Bruges?*—No hu puc dir porque hi som estat poc temps ferm. Lo que si vos puc dir que's vidres que tanquen aqueils sants, ab tot i estar defora i p'es cap-de-cantons, no n'hi cap de romput ni baldat.

Ab aixó sa fosca s'es entregada, i he pres redós a s'hostal, deixant de veure altres coses notables que hi ha a Bruges, per falta de temps. N'hi ha tantes de coses notables a sa partida de ciutats qu'he de recórrer d'aquí a dia 20 d'aquest més, que m'hauré de contentar ab veure lo que més m'entra pe' s'uy dret: esglésies i museus.

I ¡prou per avuy! ¡Fins demá dematí, si Deu ho vol i Maria!

Dia 1 de juny

Cap a Gand.—La Seu

A les nou i busques, he aglapit es tren ràpid cap a Gand. Mos n'anávem depressa de tot; no mos som aturats a cap de ses viles que trobávem, sempre per dins plans i plans, ben vestits de vert, ab canals ensá i enllá. Minuts abans de les deu, som estats a Gand, ciutat de 165.500 habitants, famosa per esserhi nat es nostre gran Carles V, Emperador d'Alemania i Rey d'Espanya, un des reys més eminents que's sigles han vists. Es sa capital de Flandes Oriental. Li passen per devora es rius *Escant i Lys*, que's destranen ab una partida de brassos. Uneixen la ciutat ab la mar un canal ben ample, per ont naveguen navillis des grossos, i un altre canal més petit. Té tal importancia es port de Gand, que l'any 1909 el visitaren 1282 navillis, com qui no diu res.

Devallat a s'estació de Gand, deix an es *deposít* que hi ha aposta per aixó, sa maleta; i Bäder ab má cap a la Seu. E-hi arrip, i me trop ab sa *ordenació* sacerdotal que'l Bisbe d'aquí está fent, a l'altar major, com se suposa. La Seu está dedicada a St. Bavon. Es una església antiquíssima, comensada an es sigle X, seguida an es XIII, XV i XVI. Així com está avuy es ogival de tres naus de quatre trasts ab capelles i un creuer sense cúpula, fent es cap de sa creu tres naus de cinc trasts i nau absidal ab capelles. Ses voltes son ogivals de tercera época; sa nau major, creuer i naus laterals tenen grans finestrals de vidres blancs, fora es des cap de sa creu, que son pintats ab fileres de sants. L'altar major i el chor ocupen tota sa nau major des cap de sa creu, la qual está separada des creuer per un gran jubé, ubert a s'mitx, pero qu'encara tuda tota sa vista del chor i des cap de sa creu. Es baixos de ses parets i pilars están atapits de pintures de s'escola flamenca, des sigles XVI i XVII, en general cosa ben bona, cridant sa atenció entré totes sa famosa *Adoració de l'anyell de Deu*, que pintaren an es sigle XV es meritíssims pintors flamencs, Hubert i Juan Van Eyck: eren dos germans. Es un triptic, aixó es, tres fuyes o taules afegides ab unes corretges, sa des mitx el doble de ses des costat, que's tanquen devora sa des mitx o están ubertes a manera de portes. Sa taula des mitx presenta dedalt el Pare Etern que té a un costat la Mare de Deu i a s'altra St. Juan Batista, i abaix, qu'es es compartiment més gros, demunt un altar

e-hi campetja l'Anyell de Deu, sortintli a l'encuadra des cornalons superiors esbarts d'àngels sants i des cornalons inferiors estols de sants i santes. A ses fuyes o taules des costats e-hi ha profetes i sants i llavó es qui feren pintar i oferiren aqueixa meravellosa pintura a Deu nostre Senyor. E-hi ha centenars de figuretes, totes perfectíssimes de dibuix i de colorit i d'expressió. Es vertaderament una meravella.—De manera que la Seu de Gand es també en veritat un museu de pintura flamenca, pero bo.—Lo que també hi crida s'atenció son uns confessionaris, atracats a sa tanca del chor, i llavó sa trona, d'estil barroco, d'una llenya color de paya, admirablement escultrats, fruyt d'una fantasia desenfrenada, pero espléndida. Demunt es torna-veu de sa trona hi ha l'arbre de la ciència del bé i del mal, carregat de fruyt, i sa trona s'aguanta demunt es cap d'una figura de dona que representa l'Església, asseguda demunt sa bolla del mon, aont se veuen representades Europa, Asia, Africa, América i Oceania. Es defores d'aquesta Seu son modestes i severes; sa fatxada la forma un campanar quadrat, gruixadíssim, que s'enfila per amunt per amunt fins a més de 80 metres (quatre cents pams!)

Hôtel de Ville.—St. Nicolau.—Un castell i un Museu.

Derrera la Seu e-hi ha es Palau del Bisbe, no gayre gran, pero ben interessant; a un costat e-hi ha es Seminari; just a devora es Teatre-flamand o flamenc, i un poc més enllà es beffroi, ple de bastimentada de dalt a baix perque l'adoben, i llavó l'Hotel de Ville o Casa de l'Ajuntament, qu'ocupa tota una illeta: fa dues fatxades: una grega-romana des sigle XVII un poc massa feixuga, i una ogival de sa primeria des sigle XVI magnífica, i una ogival restaurada p'En Viollet-le-Duc de lo millor que hi ha a Belgica d'aqueix genre.

D'aquí som entrat a St. Nicolau, una esglesia des sigle XI, que la primeria des XIII l'hagueren de reforsar, d'estil ogival primitiu, i an es sigle XVII l'hagueren de tornar adobar; fa tres naus i creuer, i anes punt d'entrecruent s'alsa un campanar quadrat gruixadíssim i ben alt. També dins aqueixa esglesia hi ha per parets i pilars una bona partida de pintures de sants, de s'escola flamenca, ben notables. A un pilar e-hi ha una llosa ab uues lletres que diuen qu'allà està enterrat un tal Olivier Minjau i sa dona, que tengueren 31 frys; ell, envoltat de 21, sortí a camí an En Carles V, com e-hi entrá l'any 1520.

Camina caminarás per carrers i plasses, que resulten molt interessants per lo pintoresques que son moltes de cases, moltes d'elles d'estil ogival, que, si son grans, semblen esglesies.—som arribat an es Castell des Comtes de Flandes, des sigle IX, refet l'any 1180; fa primer una murada flanquetjada de torres redones, llavó un vall, llavó una altra murada ab torres també, i llavó sa gran torre d'homenatge i s'estatge des Comtes, que hi estaven molt fins mitjan sigle XIV.

Seguint de d'allà, som arribat an es Museu Arqueologia: només fa una sala, pero molt gran, i es molt interessant, perque tot lo que hi ha, son antiguedats de Gand. Allà hi ha pintures, esculptures, mobles, telers, prenes d'estampar, robes, trajos, banderes, ferramentes, joyes, esmelts, gravats, pedres tombals, obra de test, iveris, models de barques, etc. etc. Es ben digne de veure-se.

A dinar.—Ses Beguines.—Un Museu.—Cap a Brusseles.

Ab això, ja s'era fet tart, i som entrat dins un restaurant, i he dinat per lo que pogués esser.—Me tir llavó an es carrer altra volta; i trop un

al'lotet que m'ha semblat de bona part, i li deman, per veure que'm diria, cap aont havia de prendre per anar an el Gran Beguinatge. M'ho ha dit ben exacte, i llavó m'ha afegit:—Si no voleu caminar tant, just aquí devora, derrera aqueixa esglesia (una que'n teniem devora, de Sta. Ana) trobareu es Petit Béguinatge que vos donaré una idea des gran.—Li he donades les gracies, i ja li he hagut estret cap an es Petit Beguinatge. Aviat e-hi som estat. He vista a sa Porteria una Beguina: li deman si puc entrar, i m'ha dit que sí, i que hi poria fer sa volta i veure l'esglesia.

Qualeu dirá:—¿Pero que diantre es això de Beguinatge i de beguines? Son unes monges especials que hi ha a Belgica desde el sigle XII, que fan es vots acostumats de pobresa, castedat i obediencia, tenen una Superiora General, i que, en lloc de convent, tenen redols de casetes arremolinades entorn de l'esglesia, i cada beguina està a una caseta d'aquelles, aflerades, formant plassa o carrers segons es nombre de beguines i es solar de que disposen. A certes hores han d'acudir a fer oració a l'esglesia; pero fora d'això cada una està dins sa seua caseta i ella tota sola s'arretgla, fins que, en tenir certa edat, n'hi van de joves a servirles.—Aquest Petit Beguinatge ocupa un solar ben afavorit, rodat de casetes i casetes; a's mitx fa un pati molt gran, que'n part se conra, i llavó hi ha una esglesia, barroca, riolera, netíssima. Com jo la'm mirava, han comensat a comparèixer beguines i beguines. Duyen ab sa mà aplegat un vel blanc quadrat, de devers set pams per costat; i, com eren dins l'esglesia, el se posaven dalt es cap, i a l'acte ja les tenien agenoyades fent oració.—Aquest beguinatge es antiquíssim, fundat l'any 1234; i hi ha 300 beguines o monges. Vaja! n'hi hauria per donar un trastorn an es nostros anticlericals! ¡Un estol de trecentes monges! Es ferest!

I ademés d'aquest beguinatge llavó hi ha es gran, qu'ocupa vuyt hectaries, se fuudá l'any 1242, està rodat de murada i vall; i hi ha (¡aborronauvos, anticlericals pela-canyes!) Setcentes beguines, que's dediquen a s'oració i a sa penitencia i... a fer randa. (¡Tornauvos aborronar, anticlericaletxos!) I no sols fan randa, sino que ses grans... revelleres llavo la venen! ¡La venen, anticlericaletxos biduins! ¿S'es vist may un escándol semblant: dones dedicarse a fer randa, i llavo vendrela? ¿Aont s'es vist may tal atreviment?

Des Petit Beguinatge, li he estret per carrers i carrerons, ab so Bänder ab sa mà per no perdre'm, cap a s'Institut de Ciències edifici grandió, que ocupa tota una illeta gran; i d'allà i cap an es Museu de Belles Arts! Encara no hi som estat dedins, com s'es posat a fer trons i llamps i una barrumbada tan furiosa, que plovia a talabaixons. El cel estava tan tapat que dins es Museu no hi veyen casi gens. Era per demés mirar ets objectes. Llavo s'es espasada sa barrumbada, i ja hu he pogut veure tot. Casi tot som pintures: unes antigues (sigles XV, XVI, XVII) i ses altres de pintors d'ara. Ses antigues, totes de s'escola flamenca, casi totes son relligioses, i se distingeixen pe' sa correcció de dibuix i pe' sa finura de colorit i vivesa d'expressió; ses modernes son molt inferiors a ses antigues en tots conceptes, i per lo que s' distingeixen, es pe' s'obcenidat de moltes d'elles. ¡Que perdria de poc s'art si sa major part d'aqueixes pintures modernes se cremaven!

Surt d'aqueix Museu; i, com es temps no era segur, per més que llavo no plovia, he trobat que ja'm bastava lo que havia vist de Gand; i per això li cop cap a s'estació, aont m'a-

fic dins un tren ràpid, que ab manco d'una hora mos ha tenguts a Brusseles, 52 Kilometres lluny de Gand.

He pres redos a una fonda de devora s'estació; he vist qu'allà devora hi havia una esglesia, anomenada de Finisterre; me'n hi vatx, mostr es meus papers, i m'han dit que 'ls-e faré favor si hi vatx a dir missa es dies que seré aquí.—Per ferme càrrec de s'aspecte general de sa població, putx a un tranvia que m'han dit que voltava tot Brusseles; i efectivament m'ha duyt p'es boulevards de Amberes, Entrepôt, Barthelemy, Abattoir, Midi; i llavo cap an es Park de devant l'ca'l Rey, per devora es boulevard des Jardí Botanic, fins que tornam esser devora s'estació del nord. Així he comensat a veure que Brusseles es una gran ciutat, per l'estil de Barcelona. Pero no passem s'arada devora es bous. Ja'n parlarem dema, si Deu ho vol i Maria! Prou per avuy.

Dia 2 de juny

La ciutat.—Sa llengo flamenca

Brusseles ja va esser sa capital de s'antic Ducat de Brabant. An es sigle XIV va prendre un gran vol comercial; a mitjan sigle XV ja contava 43500 ànimes. Avuy en conta 687.000. Es, com sabeu, sa capital de Belgica. S'hi parlen dues llengos: es flamenc i es francès. Es francès le hi introduiren an es sigle XIV i XV es Ducs de Borgonya, com passaren a ells aqueys Estats anomenats Baixos perque sa terra es molt baixa des llivell de mar. Aqueys Ducs i es nobles de sa seua Cort parlaven francès, i l'aficaren aquí; pero sempre s'hi es conservat es flamenc, qu'es una llengo germànica, tan consemblant de s'alemany, que jo, per entendre'm ab sa gent des poble d'aquí com de Gand, com de Bruges, les parl ab alemany i tot d'una m'entenem; i si'ls-e parl francès, no mos entenem. Així m'ha succèit ab una dona, venedora de postals, que me'n volia fer prendre, parlantme en flamenc. He notat que deya moltes paraules consemblants de s'alemany; li deman ab alemany si parlava flamenc, i m'ha dit que sí. A-les-hores mos son entesos prou ella ab flamenc, jo ab alemany. I n'hi he comprades 24 de postals. De manera que's poble a Belgica només parla francès a sa banda de mitjorn, a ses regions veynades de França. Es flamenc arriba fins més avall de Brusseles; d'un poc més avall de Brusseles en amunt, cap a tramuntana, tothom parla flamenc, i només parlen francès ses persones de certa instrucció, fondistes i botiguers i element oficial, quant els es necessari. Per l'estil des castellá a Mallorca, ab sa diferència, qu'aquí estimen més es flamenc que's mallorquins es mallorquí. Així es que es noms des carrers p'es cap-de-cantons i tots et avisos que hi ha p'es carrers i an es edificis i tots es documents oficials están en francès i en flamenc. Això an es nostros filisteus les semblará molt estrany i atrassat i fins grosser. Pero lo estrany, atrassat i grosser son ells, per demati que s'aixequin. Bé que no s'hi aixequen gayre. Si sa gent des poble entenen millor es flamenc que no es francès, com a ses Balears, Catalunya i Reyne de València entenen millor es catalá, perque es sa nostra llengo, ¿per quines cinc centes no'ls han de posar en flamenc ses coses que'ls interessa sobre? Animat ab lo que m'havia succèit ab ¡aquella dona, vetx després un home d'aspecte humil, que m'ha senblat bon homo i no gayre apressat de feynes, i li deman ab alemany si es flamenc i si sap altra llengo que's flamenc; i tot d'una m'ha contestat que sí a sa primera pregunta i que no a sa segona; i a-les-hores he seguit ab alemany demanantli coses, i a tot m'ha contestat, i m'ha dit

qu'ell havia corregut molt de mon, per Méxic, Madagascar, el Congo, pero que's natural de Brusseles i que fa feyna a una banda que m'ha dit, pero que no recort. Li he demanat si entenia millor sa llengo que jo li parlava que no es francès, i m'ha dit que sa llengo que jo li parlava, s'alemany. A Brusseles així meteix e-hi ha molta de gent que parla francès, ademés des gros contingent de població de llengo francesa; pero més amunt de Brusseles, per exemple, devers Gand i Bruges, en no esser sa gent de carrerra, e-hi troben terrosos ferm. A Bruges, com vatx anar a visitar ses gran pintures de Memling a l'Hospital de St. Juan, es qui les me mostrava, me demaná per ferne l'explicació ab alemany. Li vatx dir que sí, i lo homo ja va esser partit ab alemany, un poc baldufenc, això sí. Llavó venen un senyor i una senyora; i lo homo volgué seguir en francès s'explicació, i vos assegur que n'hi trobava de reclaus. El pobre demaná que le hi perdonassen, porque tenia més per má s'alemany que no es francès. Aquells foren alemanys, i ell seguí ab alemany, pronunciant una mica a la flamenca.

I ara, deixant anar això de ses llengos, vos contaré qu'es qu'he vist avuy an aqueixa magnífica ciutat de Brusseles.

Una preocupació.—Aygo per llarc.—La Seu.

De bon mati me'n som anat a dir missa a s'esglesia de la Mare de Deu de Finisterre, moderna, grega-romana, de tres naus de cinc trats, an finestrals de vidres grisos i qualcúq de colors, molt clara i agradosa.—Me'n entr dins la sacristia, i hi he trobat s'escolá, d'una corentena d'anys, ab una gran cabeyera i elevita (ets escolans de Londres també en solen dur), lo meteix que dos capellans d'allà, molt preocupats sobre ses eleccions de diputats i senadors qu'eren avuy. Tenien por ferm de que sa lliga de socialistes i liberals no safaleás es partit catolic, que fa 28 anys que governa. Un d'aquells capellans, com ha sabut que jo era espanyol, m'ha demanat quant destronarien es nostro Rey, D. Anfós XIII. Jo li he respost.—¿Qui? ha dit ell: es republicans!—Bons están, he dit jo, es republicans per destronar el Rey! ¡Ja tenen prou que fer ab destronarse a sí meteixos! Llavó jo li he dit que s'idea republicana dins Espanya pert forsa de cada dia; pero ell, que no s'esperava, crec, tal sortida meua, m'ha dit:—Pero ¿i En Ferrer?—En Ferrer, li he jo dit, p'es crims qu'havia comesos, el condemnaren i el fusellaren; i el tenim dins sa fossa, ben segurs de que no'n tornarà moure cap de revolució. Llavó li he fet notar que a Espanya negú se'n recorda ja d'En Ferrer, ni es meteixos republicans, perque han arribat a comprendre que sa memoria de tal fusellat, per fer venir sa República, es sa carabina de Fra Ambrós.

Dita sa missa i berenat, volia comensar se descuberta de Brusseles, això es, anar a veure sa partida de coses que hi ha ben dignes de veure-se: pero me som trobat que plovia, ben espès. I he deixada passar una mitja hora, i ha plogut lo meteix, i una altra mitja hora, i seguia sa ruijada. Devers les onze he acabada sa paciència, me tir an es carrer, i ab una brusca ben regular ja li he hagut estret, paraygo estés cap a Sta. Gudula. Es la Seu de Brusseles. Està an es tombant de la vila de dalt, ogival, de tres naus de set trasts ab capelles poc fondes. Fa un creuer sensa cúpula, i es cap de sa creu, de tres naus també i de tres trasts i nau absidal. Cada nau lateral des cap de sa creu, te an es costat una capella fonda molt gran. Aqueixes capelles fondes son notabilíssimes pe' ses superbes,

vidrieres que hi ha an es seus grandiosos finestrals, fetes an es sigle XVI i XVII i qualcuna an es XIX, d'estil des reneixement, plenes de figures de sants i des qui pagaren aqueixes vidrieres, reys i princeps. Aqueys vidres son avengudissims de color i correctissims de dibuix. Com a vidrieres d'estil reneixement tal volta son ses millors del mon. I les acompanyen ses des grans finestrals de cada cap des creuer, que tenen tota s'amplaria de sa nau, i llavo es de dalt es portal major i es de sa capella des fondo de sa nau absidal, qu'es vuytavada i fa una cúpula grega-romana. Es cinc finestrals de s'abside tenen vidrieres de color ab sauts; pero ets altres finestrals des cap de sa creu les tenen grisos an es vidres, com també les hi tenen es finestrals des costat des creuer i de sa nau major. Ara ses capelles de ses naus laterals tenen uns finestrals de tota s'amplaria de sa capella, ab uns vidres pintats ben avenguts; baix d'aqueixes vidrieres hi ha uns confessionalis barrocs ab estatuas, una cosa monumental, com e-hu es també sa trona. El chor, té es cadirat baix, sensa respallera, i l'altar major tampoc no té tanca ni cap nosa que'l tapi d'ets uys des feels, es de coure repujat i esmeltat, sensa retaule. Es conjunt d'aquesta Seu es magnific, imponent. Té 108 metres de llare per 50 d'ample. Es defores son severs, magestuoses, sobre tot es dos campanars de sa fatxada, de sa derreria des sigle XV: no están acabats, i tenen 69 metres (350 pams). Aquesta Seu está dedicada a sa Patrona de Brusseles, Sta. Gudula i a St. Miquel.

Una esglesia i museus.—Monuments des «Cinquantanari».

Vista la Seu, entr dins un restaurant i din; i, dinat, entr a veure l'esglesia de St. Jaume, que hi ha allà devora, grega romana, de tres naus, ab creuer sensa cúpula ni capelles més que an es cap de ses naus laterals, devora es presbiteri. Es sa parroquia reyal, veynat des Palau del Rey.—D'aquí m'en entr an es *Palau de Belles Arts*, aont e-hi ha un museu de pintura i escultura, ben inferior an es de pintura, an el qual e-hi ha una bona partida de quadros d'En Rubens i de deixebles seus, i llavo ebres de Van Dyk i Teniers, notables ferm, i llavo un aplec de pintures ogivals des sigles XV i XVI, d'escola flamenca, delicioses de tot.

Surt d'aquí, i m'espitx an es *Museu de Pintura Moderna*, aont e-hi ha molts de quadros pintats ab molt d'esment, alguns ben apreciabels, pero ets altres volen baixet baixet. No's poren comparar, ni de cent llogos lluny, ab ses pintures sens fi que's escola flamenca des sigle XV, XVI i XVII produí. No comprene per que es pintors d'ara no s'inspiren una mica més ab ses obres d'aqueixa escola gloriosa.

Ab això se son fetes les cinc, hora de tancar es museus; i qu'he fet jo? Som passat per devant es Palau Reyal, grandios, sever. Devant e-hi ha un magnific park. Llastima que a un des cornelons d'entrada, hi haja una estatua de dona tota nua, de tamany natural. Surt jo a s'altre cap de park, prenc un tranvia, i jcap an es *Park i Monuments des Cinquantanari*. Es *Park* es casi quadrat, i as mitx fa dos grans cossos d'edifici, afegits per un magnific art de triunt, de granit, de tres superbes portalades. Aquest arc de triunt fa 60 metres d'ample per 45 d'alt: cada un des tres arcs fa 50 pams d'ample: i demunt de tot e-hi ha una carrossa tirada per quatre cavalls i una estatua de dona que les mena. Aquells dos cossos d'edifici están destinats a *Museus*, com veurem demà, si Deu ho

vol. Tot això hu pagà el rey Leopold, quant va cumplir es seus cinquanta anys de rey.

A-les-hores s'era fet tardet; i m'afic dins un tranvia, que m'ha deixat devant es meu hostel. I fins demà, si Deu ho vol i Maria.

Dia 3 de juny

Mes matiners que jo.—Triunt des catòlics.—Es Museus des cinquantanari.

Avuy demati abans de les tres i mitja m'han despert uns grans crits i corredissa de gent de p'es carrer. Sa fonda aontestic es just devant s'Estació del Nort, un punt molt céntric, perque a Bélgica, com a França, Alemanya i Inglaterra, a ses grans ciutats ses estacions des ferro-carrils no están a s'entrada, a ses esbarrades, sino ben endins de ses ciutats pe'sa comoditat qu'això dona. Devant aquella estació hi ha una gran plassa. Idò d'allà he conegut que venien tants de crits. I he pensat: «Ja serà sobre ses eleccions de Diputats i Senadors!»—Opr sa finestra, que no beca a sa plassa, sino a un carrer que hi desemboca una trentena de passes lluny, i veig anar i venir gent, homos i dones, que conversaven ab gran interès, i d'en-tant crits de sa plassa, i n'hi havia que cantaven «Abas la calotte!» («jabaix es solideo!»), qu'es una cansó contra es catòlics; pero també sentia qu'altres cridaven: «Vive la calotte!» Per sebre en net qu'era allò i qui era qu'havia guanyat, me vestí me rent ab quatre grapades, i devall abaix per sortir a sa plassa; pero trop es substituït des «Maître d'Hotel» que guardava i lidemán que eren aquells crits i bogiot de sa plassa.—«Es lo de ses eleccions, que ja s' sap es resultat» ha dit.—«I quin es estat?» he dit jo.—«Que no hi haurà canvi de situació, que's Govern (es catòlics) ha guanyada sa majoria!»

He fet un alé ben llare, i me'n torn pujar a sa cambra, a fer ses feynes que tenia enrrera. Es crits de sa plassa seguien, pero mancabant mancabant. A les set me'n vax a dir missa, i me trop s'escolá i aquells meteixos capellans d'ahir tot entusiasmat, aferrantse per mi, dient:—«Sommes gagnés!» «jSommes gagnés!» («jHem guanyat!» «jhem guanyat!»). Jo els he dit que n'estava contentissim perque sa causa des catòlics de qualsevol part del mon, es sa meua causa. M'han dit que ab ses corts passades es catòlics no-més tenien «sis vots» de majoria, i qu'ara en tendrán dotze i pot esser devuyt. Desde l'any 1902 es catòlics a totes ses eleccions que venien, anaven perdent vots, i es socialistes n'augmentaven. Ara sa truyta s'es girada, es catòlics tornen anar per amunt, gracies a Deu ¡Benissim!

Dic missa, me'n vax a berenar, i p'es carrer i pe'sa «plassa de s'estació» tot era gent que comentava es resultat de ses eleccions, i uns cridaven: «jAbas la calotte!» i altres: «jVive la calotte!»—«I qu'he fet jo? Beren ab una grapada, arretgl quatre feynes i devers les nou i busques m'afic dins un tranvia i jcap an es «Cinquantanari» manca gent! es a dir, an es palau d'aquell park, aont están instalats tres museus. Entr primer fa una «Esposició de Pintures i d'Art Relligiós», molt gran. De ses pintures n'hi ha de ben avengudes i que son un eco de s'antiga escola «flamenca»; pero n'hi ha poques d'aquestes. Sa majoria acusen noves orientacions i una afició desenfrenada an es desnue absolut i sense revolteries. Es una equivocació d'ets artistes moderns creure que pintant o esculpint figures humanes desnues ja tendrán la Seu plena d'ous. I que les resulta? Que la Seu no s'umpli, sino que's buyda, i qu'ells se queden ab so desnue, pero sensa sa bellesa ni es mérit ni sa gloria de s'Art. Les resulta que devora es grans pintors des sigles XV, XVI i

XVII, gigants de s'Art, ells se queden uns homonets de colzada, tot lo més uns dimonions cucarells.—S'Esposició de s'«Art Relligiós» ja es més notable, tant pe'sa part de pintura com pe'sa d'escultura, estatuas, baixos-relleus, calzes, custodies, retaules, missals, estampes, casulles, camis. E-hi he vist coses ben noves i garridissimes. N'hi ha d'aqueys artistes que's demostren deixebles aprofitats de s'antiga escola flamenca, gracies a Deu.

Surt d'aqueixa «Esposició», i entr an es «Museu Reyal d'Antiguedats, i m'hi trop una partida de cosa molt notable: antiguedats egipcies, aplec de vasos grecs, antiguedats galles-romanes, escultures antigues gregues i romanes, obres de test i de vidre, bronzos i joyeria, també des pobles grecs. No son molt grosses aqueixes seccions, pero ben escullides i d'alt preu.

D'aquí pas a s'altre «Museu Reyal d'Arts decoratives i Industrials», qu'es també ben notable. E-hi ha unapartida de sales plenes de mol-lades de guix de ses obres principals gregues i romanes, i llavó des monuments romànics, ogivals i platereses, i centenars d'estatuas ogivals. Aqueixes mol-lades son interessantissimes, perque fan veure ses meravelles que's feren dins s'art ogival en materia d'escultura i d'estatuaria. Llavo venen sales de randes, de ses famoses randes belgues; sales d'objectes de metalls preciosos, bronzos i ivoris (marfils); objectes de test, antiguedats religiozes, antiguedats de mobles i coses de casa; colleccions de tapissos i teixits, ornamentals sagrats i altres robes. En tots aqueys rams hi ha vertaderes meravelles. Llavó hi he vista una grandiosa collecció d'aquarelles (pintures de colors trempats ab aygo), gravats i dibuixos de Xina i el Japó, i llavó una partida d'objectes esculpits an aquelles nacions, també ben de veure.

Museu d'Historia Natural.—Museu de Wiertz.—Palau de Justicia.—Hôtel de Ville.—Maison du Roi.—Abas la calotte!

Ja era la una tocada, i som fuyt cap a un restaurant per posar unes quantes miques, per allò de que un sac buyt no's serva.

Din, i tot d'una jcap an es «Park Leopold!» aont e-hi ha es «Museu Reyal d'Historia Natural». Només he pogudes veure sa secció d'«animals» (de pel, de ploma, reptils, peixos), perque ses de «plantes» i «minerals» les están ordenant. Sa d'«animals» es molt notable, perque hi ha es de s'època actual i llavó casi tots es coneguts de ses èpoques geològiques anteriors, i tots molt ben presentats. Sa secció de fòssils es de primera. I una cosa que no havia notada a cap museu encara: que cada animal du abaix un mapa menut del mon, senyant ab una taca vermeya es punts de la terra aont tal animal se fa.

Surt d'aquí, per coparli cap an el «Palau de Justicia», i trop dos alemanys que'm demanen si sé es «Museu de Wiertz.» Jo duya es Bädiker ab sa mà, els estene es pla de Brusseles devant, i els-e mostr tal «Museu», qu'era just allà devora. Me donen les gracies, se'n hi van; i jo també'm som refet i hi som anat. Aquest Wiertz era un pintor d'aquí molt notable, pero més estrambòtic que notable. S'estat comprá ses pintures que deixá i es pintador o sala aont pintava, i això es tal «Museu.»—Ab un instant l'he hagut vist, i me'n som anat desparat an es «Palau de Justicia», pujant a un tranvia que m'hi ha deixat devora. Es «Palau de Justicia» fa una corantena d'anys que'l construiren i costá devers 44 milions de francs. Es d'estil grec-romá, grandios, monumental. No sé si n'havia vist cap may de «Palau de Justicia» tan magnific. ¡Deu fassa que totes ses sentencies que s'hi d'etin e-hu siguen tant! ¡Amén!

He notat que hi havia devant es Palau, a una gran plassa que fa, més de cent soldats oguardies de cavall; i he demanat a un homonet vey que s'ho mirava, qu'era allo, si hi havia res de nou; i m'ha dit ab una cara ben trista qu'era per lo de ses eleccions, que hi havia por de que no se mogués renou; i m'ha afegit que «ets homos ab aquestes coses devegades tornen boys.»

A-les-hores es tornat partir a ploure, com e-hu havia fet casi tot lo dia. Prenc un tranvia cap a «Hôtel de Ville», i plou qui plou. Arribam a la «Bossa» («Bolsa», que diuen en castellá), un edifici ben gros, que umpl tot una illeta, grec-romá; i mos trobam altre pic ab tropa, devers 300 homos.—«¿Que es això?» dic an es des tranvia, que me sembla si devia tenir cama de socialista, perque m'es sortit un poc cremat sobre «catòlics i socialistes», i l'he deixat anar. Devall des tranvia, i jcap a «Hôtel de Ville» (Casa de s'Ajuntament) i «Maison du Roi» (Casa del Rey). I plou qui plou, per no romandre xop ab tanta d'aygo com queya, m'arrecón devall es porxo que fa sa «Casa del Rey.»

L'«Hôtel de Ville» de Brusseles es un des més garrits i des més grans des Paissos-Baixos. Fa un quadrat, un poc mal-igual, de 60 metres de llare per 50 de fondaria. Es ogival, construït an es sigle XV, tot rebllit d'ornamentació espléndida per dedins i per defora. A's mitx fa un campanar molt aguyonat i atrevit, alsantse fins a 89 metres (445 pams) i acaba ab un St. Miquel de 20 pams d'alt. A sa fatxada e-hi ha un esbart d'estatuas des Ducs de Brabant i d'altres notabilidats. Demunt es portal principal hi ha St. Miquel, Patró de Brusseles, St. Jordi, St. Cristofol i dos altres sants que no he pogut afinar qui son. ¿S'es vista portalada d'Ajuntament més «clerical?»

Sa «Casa del Rey» es ogival de 3.^a època, d'una cinquentena d'anys enrrera, molt polent d'ornamentació: serveix per diferents servicis públics, i an es segon pis e-hi ha es «Museu d'Antiguedats» de Brusseles, ben de veure.

Plou qui plou i jo arreconat devall es «porxo» de sa «Casa del Rey», es tornada passar tropa, i poc després un avalot de joves cridant:—«jAbas la calotte!»

Feyen riyayes i plorera aquells malanats socialistes cridant «jAbas la calotte!» quant son ells que van per avall, i la «calotte», es catòlics, puja qui puja. Se veu que's socialistes d'aquí son tan bobians i torre-pipes com es de Mallorca.

Quant la «calotte», es «solideo», els ha donada sa gran planissada, quant redolen p'en-terra, ab sa sempenta que la «calotte» els ha pegada, es molt original qu'ara hagen d'esgar-gamellarse cridant: «jAbas la calotte!» lo qu'es ben viu i no's vol morir per cap vent del mon. Se veu que's socialistes no son gens escoltats an el cel. Ells fa mesos que fan mal de cap an es públic cridant i cantant «jAbas la calotte!», i la «calotte» ¡per amunt i per amunt! ¡Quins caps de gri! ¡quins pobres més errats de contes!

Com no s'aturava de ploure i era impossible anar a visitar monuments ni res, putx a un tranvia, i me'n vax a s'ostal. I fins demà de matí, si Deu ho vol.

Dia 4 de juny

Esglésies de Brusseles.—Porta més venturosa que sa de Sta. Margalida.—Cans jonyits

Dita missa i berenat, li he copat a veure esglesies. Prenc un tranvia i pec a *Sta. Maria*, una esglesia qu'está a s'mitx d'una gran plassa. Es nova, d'estil bisantí, vuytavada ab una nau que roda es vuytavat, cubert ab una gran cúpula. Fa tres capelles per banda ab forma d'absidioles (mitx redones). Dalt es portal major e-hi ha una tribuna i l'orga; es pres-

biteri es molt gran, ab grans finestrals a cada banda, un altar major magnific. A sa cúpula s'obrin també grans finestrals i a cada capella n'hi ha una filera de petits. Tots es finestrals tenen vidres de colors ab sants, molt avenguts. Tota l'església es policromada, i pe' ses parets fa una faixa de pintures murals: son ses estacions des *Via-Crucis*. Es conjunt d'aqueixa església es magnific. Es portal major fa un atri, un cos sortit, ab una portalada en gradació a cada cara; tot lo altre de defora es gentil i ben deixat.

D'aquí prenc un altre tranvía, i pec ben lluny, devora es *Palau de Justicia*, a l'església de la *Mare de Deu del Carme*, moderna, mitx románica i mitx ogival, de tres naus de sis trasts, sensa capelles, pero ab grans finestrals de vidres de colors, tota policromada. Baix des finestrals de ses naus foranes corre una faixa de pintures murals demunt camp d'or, precioses. A cada cap de nau fa una capella, i es presbiteri té dos trasts i s'abside ab el chor i l'altar major. Allá ont comensa es presbiteri, a mitján altura de ses voltes, hi ha una jàssera de banda a banda, que aguanta un gran St. Crist ab Maria Verge i St. Juan, un a cada banda. Tota l'església es policromada (pintada), fins a ses columnes e-hi ha sants pintats.

Surt d'aquí, i m'esquitx allá dessá es *Palau de Justicia*, a l'església de la *Mare de Deu du Sablon*, ogival, comensada l'any 1304 p'es gremi de Ballesters, adobada diferents vegades an es sigles XV i XVI; ara també l'adoben. Es de cinc naus. Com entren, fa un trast molt ample, que serveix d'atri, i llavó cinc trasts més estrets, sensa capelles, ab finestrals de tota s'amplaria des trast a ses naus foranes, ab vidrieres de colors i sants pintats. Part devall aqueixes vidrieres e-hi ha pintades demunt camp d'or ses estacions des *Via-Crucis*, interpolades ab àngels agenoyats qu'adoren el Bon-Jesús, i més avall un sant pintat, preciós tot aixó. Es finestrals de sa nau major, molt amples, son de vidres grisencs. Llavó vé es creuer sensa cúpula, ab grans finestrals vidres grisencs, i llavó es presbiteri, de dos trasts i s'abside ab grans finestrals, es cinc des fondo, pintats ab sants; ets altres de vidres grisencs. An es cap de ses naus mitgeres, a cada banda des presbiteri, fa una capella, ben decorada. Ses naus foranes, tenen altars y retaules de trasters, moderns, preciosos. Es defores de aqueixa església son també ben interessants.

Li estrene llavó cap a mitjorn a l'església de la *Mare de Deu de la Capella*, ogival, comensada an es sigle XIII, refeta an es sigle XV. Se fundá demunt una *Capella de la Mare de Deu* que hi havia aquí. Es de tres naus, ab capelles, de sis trasts, ab finestrals grans a sa nau major i dins ses capelles. Ets altars d'aquestes están a un costat, i baix des finestrals una estació del *Via-Crucis*, pintada, dins cada capella. Llavó vé es creuer, que es molt més baix, i es presbiteri de dos trasts i s'abside, i a cada costat una capella fonda. Es presbiteri i abside tenen grans finestrals de vidres de colors ab sants. Ets altres finestrals son de vidres grisencs. Pe' sa banda de defora també fa planta aqueixa església.

Totes aqueixes esglésies les he hagudes de veure ab aygo. Des que som a Brusseles com que no puga estar que no plogui. Aixó me desbarata una mica sa potranca. Prenc un tranvía, i me'n vax més an es mitjorn, a s'antiga porta de ses murades, des sigle XIV, anomenada de *Hal*, un poc més venturosa que sa nostra de *Sta. Margalida* de Ciutat, i no tan gloriosa d'un bon tros. Artísticament no es més interessant que sa de *Sta. Margalida*. Ab tot i aixó, com tomaren ses murades, la respectaren, i hi feren es *museu d'armes*, aprofitant ets espays que hi havia. Aquest *Museu*, encara que no gayre gros, té es seu interés. E-hi ha una collecció regular de canons d'artilleria d'es sistemes antics, i llavó de fusells i pistoles i demés armes de foc de molts de sistemes. Lo qu'es vertaderament interessant es sa collecció d'armes blanques (espa-

ses, coltells, sabres, llanses, piques, etc.) i d'armadures o *vestits de fort*, (cotes de malla, perpunts, corasses), ballestes, etc. També hi ha una collecció d'armes i armadures de persones célebres de Bèlgica. Aquest *Museu* no pot esser gayre gros perque Bèlgica es ua nació petita, que va esser d'Espanya durant es sigles XVI i XVII, i d'Austria demunt es sigle XXIII i casi tot es pertret d'armes antigues pará o a Madrid o a Viena.

Surt d'assí, prenc un tranvía perque sa brusca ben espessa no afluxava gens, i jcap an es centre de la Ciutat! Devall devall la *Bossa*, pas per devant les *Halles* o *mercat cubert*, qu'ocupen una illeta, i entr a *Sta. Catalina*: una església moderna, feta demunt una antiga que hi havia. Es mitx románica i mitx ogival, de tres naus de sis trasts, sensa capelles, ab un creuer sensa cúpula; i es cap de sa creu, de tres trasts, i acaba ab una paret plana, aont s'obri una claraboya, i abaix una absidiola o capelleta mitx redona aont s'alsa l'altar major, i just devall e-hi ha el chor. A cada banda des presbiteri e-hi ha una capella, a s'endret de ses naus laterals. Per tot e-hi ha finestrals ab vidrieres de colors massa clars i massa llisos de dibuix. Es confessionaris son barrocs, preciosos, monumentals. De part defora aqueixa església es severa, imponent.

Com seguia plou qui plou, me som arribat a cansar de córrer la gandayna per carrers i plasses; i, per acabar, som entrat an es *Museu Comercial*, qu'era allá prop, i resulta qu'es un museu que comensa. E-hi ha una collecció de mostres de productes *agricoles* de Bèlgica, qualque cosa de s'industria d'aquesta nació, i llavó un aplec ben interessant de revistes, llibres i follets sobre industria, comerç i agricultura.

Surt d'assí, i me'n vax a s'hostal a dinar, ab s'idea d'acoparli, en haver dinat, cap a Malines. Moltes d'altres coses e-hi ha a Brusseles dignes de veure-se; pero es temps no'm basta. En punt a museus no he vist es del *Congo* ni es *Museu Comunal* d'antiguedats de la Ciutat, ni es *Museu de Música*, ni es palau d'*Arenberg*, aont e-hi ha un aplec de pintures d'escola flamenca ben notable. En materia d'esglésies n'he hagudes de deixar una bona partida per amor de tant de ploure i ploure. Perque fa mal anar ab so paraygo ubert i es *Bádeker* ab so pla de Brusseles, ubert també, per sebre aont vos trobau i per quins carrers heu de prendre per anar a tal i tal banda. I si no hu feys així dins una ciutat gran com Brusseles, vos perdrieu a cada passa i tornariu boys demanant an aquest i an aquell i a s'altre; i, com més aniria, més perduts vos veuriu.

Brusseles té tot s'aspecte de ses grans ciutats; es carrers son amples, de trispollis i grans aceres, i prou nets, encara que no sia sa netedat de ses grans ciutats d'Alemania, que son ses reynes de sa netedat, i que guanyen d'un bon tros fins i tot a París i a Londres. Pero ja mos poriem clamar ditxoses ses ciutats principals d'Espanya si fossen de netes com Brusseles, i ses de segón i tercer i quart orde com ses de segón, tercer i quart orde de Bèlgica.—Lo que'm fa gracia de Brusseles i de ses altres ciutats belgues qu'he vistes, es que aprofiten es cans per tirar a carretons; per tot veys carretonets ab un ca jonpít o bé devall, o s' mitx des brassos o bé devall sa sola, i en tal cas un homo aguanta es brassos caminant. Es una bona idea per estalviar es bestiar gros i descansar ses persones.

Cap a Malines.—La ciutat.—Esglésies.—La Seu

He dinat, i a les dues m'afic dins es tren, i jcap a Malines manca gent! Era un tren d'aqueys que fan tanta de via, i ab un instant som estats an aquella ciutat. Deix sa maleta a una fonda, i jcap a descobrir mon! dins Malines.

Aquesta ciutat conta ayuy 59.000 habitants; la rega es riu *Dyle* que hi destrena una partida de brassos. Es una ciutat tranquila, calmosa; tot es seu moviment está a s'estació des carril, que té una gran importancia com a punt de pas per

anar i venir de ses ciutats principals de Bèlgica i d'Inglaterra i Alemania.

Prenc per un carrer, i al punt trop una església. E-hi entr i es estada la *Mare de Deu de la Vall de Illris*. ¡Quin nom més garrít! no es ver? Aquesta església també hu es molt: d'estil-reneixement, una nau de sis trasts, sensa capelles, ab dos sostres de finestrals de vidres un poc colorits. A cada banda es baixos son de fusta vermeyenca, confessionaris dins sa paret, molt ben esculturats, i entre i entre ses Estacions des *Via Crucis*, gravades dalt planxes de llautó de perfils negres. L'altar major ab so seu retaule barroc tot molt ben posat. Aquesta església respira netedat, bon gust i molta devoció.

Seguec de d'allá. A sa desembocada d'un carrer afin una gran fatxada d'església; i jcap allá tot d'una! Era s'església de St. Pere i St. Pau, d'estil-reneixement, d'una fatxada plena de magestat. Estava tancada; demán ca-s'escolá, m'ho mostren; surt una al·lotella; li demán en francés si porien obrir l'església. Me sembla que no m'entén. Le hi dic ab alemany, i tampoc no m'entén gayre. S'enfonya, i en surt una altra de més lleventa. Ja surt ab ses claus, i jcap a l'església! M'obri, i me trop una església magnífica, des sigle XVII, barroca, de tres naus molt altes i casi iguals d'alsada, sensa capelles, de sis trasts, ab uns finestrals molt alts de vidres grisos, ab una capella an es cap de ses naus laterals i un gran presbiteri. Tota l'església está atepida de decoració, ab sants i més sants dalt represes pe' ses columnes, pe' ses parets. Baix des finestrals e-hi ha grans teles pintades representant sants de la Companyia de Jesús, perque aqueixa església la feren es Jesuïtes, i part devall aqueixes teles e-hi ha magnífics confessionaris, molt ben esculturats ab figures de sants.

Surt d'aquí; i, voltant carrers i carrers, top a l'església de St. Juan, mitx ogival i mitx estil-reneixement, de tres naus de quatre trasts, sensa capelles, creuer sensa cúpula, i es cap de sa creu molt llarc, aont e-hi ha el chor i l'altar major. Sa nau major i es creuer son molt alts, ab grans finestrals de vidres grisos, fora es de ses naus laterals, que son de colors ab sants, pintats. Es retaule de l'altar major enquadra un tríptic pintat des gran pintor Rubens: s'*Adoració des Reys d'Orient*, St. Juan Evangelista i es Batista. Lo qu'es molt notable son es confessionaris i sa trona, de llenya vista, admirablement esculturats, ab grans figures de sants, tot barroc d'aquell superior. Sa trona es una cosa d'espant: an es peu e-hi ha el Bon Jesús predicant ab quatre persones i quatre eueyes que l'escolten, tot de tamany natural; a cada banda de sa trona e-hi ha bolics d'àngels; i an es tornaveu, de robes flotants, altres vuyt àngels volant.—Aquesta església se tanca a les deu del matí, i per entrarhi i veure aquell tríptic de Rubens, han d'escopir mitx franc. Es una bona idea.

Des qu'era arribat a Malines no havia plogut, pero sortint de St. Juan, ja tornávem tenir un nigulot ben negre demunt. M'esquitx a la Seu, i som romás sorpres de veurela tan garrida i interessant. Es ogival, de sa darrera des sigle XIII i primaria des XIV, modificada es sigle XV i XVI. Fa un campanar demunt es portal major, de tota s'amplaria de sa nau; no está acabat i té 97 metres (485 pams). Havia de tenir 168 metres per que fos es més alt del mon. No s'hi posaven per poc no aqueixa gent de Malines. A lo més amunt des campanar e-hi ha s'esfera d'un rellotge que té 67 pams de diámetro, com qui no diu res. Entrau dins la Seu p'es portal major, i vos trobau un trast molt ample, corresponent a s'espay des campanar, i llavó comensen ses tres naus, de sis trasts, ab capelles, un creuer sensa cúpula i es cap de sa creu de tres naus i tres trasts, nau absidal ab nou capelles i tres finestrals a cada capella i uns vidres de colors preciosos. Es vidres des finestrals de sa nau major, es de s'abside i es des cap des creuer, que tenen tota s'amplaria de sa nau, son de colors, tot sants pintats, molt notables. Es cadirat del chor

es meravellós. El chor i l'altar major, barroc, ocupen tota sa nau major des cap de sa creu. Es confessionaris i sa trona, també barrocs, de llenya vista, son monumentals. Sa trona es original de tot: figura una soca colossal, caragolada per una columna de ses que divideixen ses naus; e-hi ha bolics de figures de sants i àngels an es peu, i an es tornaveu, i a sa trona propiament dita baixos relleus a l'uf.—Es defores d'aquesta Seu son magestuosos; les están restaurant.—Devora sa fatxada, a un recó que fa, e-hi ha un gran St. Crist de ferro ab dos fanals; no cregueu qu'estiga gens tocat. P'es capde-cantons e-hi veys figures de sants, ben senceres, sensa cap esmorrell ni lletjura.

Visita an el Cardenal Mercier

Com som arribat a Malines, he pensat: —Bono, aquí hi ha per arquebisbe es famós Cardenal Mercier, gloria altíssima de sa ciencia catòlica moderna. De catequètic qu'era de s'Universitat de Lovaina, el Papa el va fer arquebisbe d'aquí i llavó Cardenal. ¿No seria cosa de presentarmhi, me rep o me rep? Aquesta idea no m'ha deixat; i com he haguda vista la Seu, dic: —Me'n hi vax! M'espitx an el palau arquebisbal, qu'es allá devora. Toc, surt un porter, i li dic lo que fa al cas. Ell me diu:—*Sa Eminencia se'n va anit a Brusseles. Jo hu diré an el Sr. Vicari General; i en tot cas porieu parlar ab aquest.* Me fa entrar a una saleta, i al punt se presenta es Vicari General, que se posa a ferme preguntes d'ont era, d'ont venia, quins eren es meus estudis i aficions i qui era es meu Bisbe. A tot he contestat, i l'homo n'ha d'esser romás satisfet perque m'ha dit:—*Vax a dirho a Sa Eminencia i, per poc que puga, me sembla que vos rebrá.*—Se'n va, i des cap d'una estona torna, i me diu:—*Si que vos rebrá Sa Eminencia!* Es porter m'ha fet entrar per endins; pujam una escala; i a un gran replá s'obri una porta; me fan passar, i me trop devall Sa Eminencia, es Cardenal Mercier, arquebisbe de Malines, alt, esquent, ab una cara enérgica, pero plena de bondat i simpatia. Me rep com un pare rep es seus fiys, com un amic rep ets amics. M'agenoy des genoy esquerra i li bes s'anell. Me fa seure, i se posa a demanarme coses. Li dic que'm perdón l'atreviment d'atansarme a molestarlo, pero qu'eren massa fortes ses ganas que tenia de veure'l, tan conegut com es dins el mon de la Ciencia i tan estimat i admirat des catòlics; que tot es meu objecte era de rendirli homenatge en nom del Bisbe de Mallorca i en nom propi; i que no volia res pus. Ell ha agráides aqueixes manifestacions, i m'ha fet explicar sobre el Bisbe nostro i sobre Mallorca i sa classe de gent que son es mallorquins, i quins son es meus estudis i aficions literaries. Ja hu crec que li he parlat de s'*Obra des Diccionari*, que fa deu anys comensárem, i que hi trebapam a les totes i en tenim per molts d'anys encara. Ell e-hu ha alabat molt, i ha dit qu'es necessari que's catòlics sien es de devall en tots es rams des sebre i de s'activitat humana, procurant encaminar totes ses coses a la major gloria de Deu i prestigi de l'Església. Li he donada s'enhonorabona des triunt que's catòlics han obtengut a Bèlgica ab ses derrerres eleccions, i que jo diumenge havia oferida sa missa per que's conseguís tal triunt. Ell tot satisfet ha dit que m'ho agrafa, i ha afegit que hi veu en tal triunt sa má de Deu, que's religiosos de sa seua diócesis desde 1 de janer feyen un día de penitencia cada setmana p'es bon resultat d'aqueixes eleccions, i que's capellans e-hi oferien es reso des Breviari, i moltíssimes de persones feya temps qu'oferien comunions, i a moltes d'esglésies se feyan rogatives demanant sa gracia de triuntar.—*Jo, deya Sa Eminencia, tenia grans esperances de triuntar perque me deya: Un des motiu perque ets anticlericals fan tanta de guerra an es Govern, es perque ha admesos tants i tants de frares i monges de França i Portugal. S'admetrelos es Govern i nollros acullirlos tant bé com hem sabut, es estada una gran obra de Caridad. I ¿Deu pot permetre que causa*

DE TOTES ERBES

ES PATRÓ PERE

(Acabatay)

aquesta obra de caritat qu'hem feta, es contraris de sa Relligió mos derrotin i tomín es Govern que tenim? Aixó no pot esser.—No, deya Sa Eminencia, no poriem esperar una tal cosa de Deu. Per aixó erex qu'es qu'hem triunfat.—Sa Eminencia es romás tan satisfet de sa meua visita, que s'aixeca per donarme un des llibres admirables qu'ha escrits. M'hi posa una dedicatòria des seu puny i lletra, lo més espressiva, i m'entrega aquell llibre. Jo, poreu pensar, som romás sensa paraula de gotx i gaubansa; i me som despedit de Sa Eminencia donantli milions de gracies de totes aquelles bondats seues, posantme a ses seues ordes per tota la vida.—Surt del palau, i me trop que feya un ruixat ben fort. Invest ab so paraygo estés cap a la fonda, anant d'eyma per aquells carrers. Ja comensava a fer fosca, i no poria mirar es pla des Bädeker ni un sant remey. I aygo i més aygo; es paraygo feya roy per tot lo redó. Si hagués sabut qu'alló havia d'espassar pronte, hauria esperat dins una entrada o altra; pero ¿qui m'ho poria assegurar? Per tal motiu he cregut que lo més prudent era arribar a la fonda, com més prest, millor. E-hi som arribat ab sa roba de demunt més de mitx xopa. Pero havia tenguda sa ditxa de que's Cardenal Mercier me fés aquella rebuda tan coral, i me'n feya trons d'aquella banyadura.

Pot esser que qualcú que lletgesca lo qu'he posat que m'ha dit es Cardenal Mercier de ses penitencies, pregaries i rogatives que feyen monges i frares i capellans per guanyar ses eleccions, se'n riga i li fassa compassió, figurantse que per guanyar unes eleccions no freturen penitencies ni oracions, sino vots, i que es catòlies de Bèlgica si han guanyades ses eleccions, es senzillament perque han tenguts més vots que's liberals i es socialistes. No es duptós qu'han guanyades ses eleccions perque han tenguts més vots. Pero ¿que's necessita per tenir vots? Que hi hagi gent que diga:—*Vot p'En Pere i no p'En Pau.* I per dir aixó ¿que's necessita? Que hi haja sa voluntat de votar En Pere. I ¿qui es que mou ses voluntats més que Deu? Vetassí, idó, perque aquells frares, monges, capellans i demés persones que feyen penitencia i oració per guanyar ses eleccions, aixó es, per que Deu mogué sa voluntat des belgues per que votassen p'es catòlies, afinaven prou es fil de ses neules. ¿Qu'es lo qu'ha donat es triuñ an es catòlies belgues? S'haver tengudes més voluntats qu'han dit:—*Vot p'es catòlies* que no n'han tengudes es liberals i socialistes que votassen per ells. I ¿qui com Deu pot moure sa voluntat d'ets homos? Naturalment que's catòlies belgues no's prepararen pe' ses eleccions just fent penitencia, pregaries i rogatives. Aixó seria estat *tentar Deu*, un peccat. Ells feren tot alló, pero també trebaparen heroicament i hu feren de tot, posant es medis naturals que sa sana raó i sa prudencia dicten per moure i dur sa gent cap a ses urnes a favor seu. I ¿com han lograt aixó? Dedicantse a les totes v ses obres socials: patronats, cupnes económicas, assistencia i socors a totes ses necessitats d'ets obrers, fent bona administració per tot arreu. Així es qu'un des periòdics anticlericals belgues ha confessat qu'es catòlies ab aqueixes obres socials han presos an es socialistes més de cent mil obrers. ¿Que hu senten es nostros filisteus? ¿E-hu veuen quina es sa manera de tayar ses comes an es socialistes i prendrelos la gent?

Com he hagut sopat, he dit an es de la fonda que demá dematí me'n aniria a Ambers ab so tren de les vuyt i mitja. I aquell sant homo, ple de bona voluntat, m'ha dit:—*Idó vos haurem de cridar a les vuyt!*—Jo el me mir i li dic:—*A les vuyt ja faré quatre hores qu'estaré així, si Deu ho vol.* Ell ha uberts uns uys com uns salers, i no se'n poria avenir.—Jo li he donada sa bona nit, i me'n som anat a jeure. I fins demá dematí, si Deu ho vol i Maria.

ANTONI M.^a ALCOVER, pre.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que's Patró Pere, per trobar es Patró Rafel i sa Patrona Magdalena ja li va haver envelat cap a sa ciutat aont e-hi havia el Rey. Perque deya ell:

—A la mar gran el gran peix: allá s'hi escola tot, per allá passen totes ses noticies, i si en-lloc m'han de donar claricies de lo que cerc, ha d'esser allá.

Camina caminarás, des cap de set dies arriba a sa ciutat aont estava el Rey, i la trobá tota alta perque s'era morta sa fia del Rey, que era pubila, d'una quinzena d'anys. Poreu fer contes com devien estar el Rey i la Reyna, veient allargada dins es baul aquella fiona seua, allá ont no'n tenien altra ni esperances perque la Reyna ja no era d'edat de tenirne. Se pegaven ab so cap pe' ses parets, s'arrebassaven es cabeys, un grapat ab cada má; cuydaven a tornar boys.

Com es Patró Pere veu tot aquell cabermomi, se presenta a ca'l Rey, vestit de mariner, i demana per parlar ab Sa Reyal Magestat.

—I ¿qui sou vos? li demanaren es criats, per haver de tenir sa mereixera de parlar ab el Rey?

—¿Qui som jo? Es Patró Pere! diu ell. Poreu demanar per mi a tots es ports des reynat. Per allá ont pass es mati, sempre hi he pogut passar es cap-vespre, si no hu sabeu...

Com es criats sentiren aqueix rossinyol, digueren:

—No res, e-hu anirem a dir an el Rey que vos demanau per parlar ab ell, i el Rey ja dirà coses.

Se'n hi van, i el Rey diu:

—Feylo entrar, sia el que sia! qu'avuy es dia de dol, i qui venga a consolar, ben viu-gut sia!

—Com la Reyna hu sent, se posa a dir:

—Jesús! ¡Un marinerot ha d'entrar!... ¡Un marinerot! ¡mala gent!

—No hu dignes, diu el Rey, que ja saps que an el Rosari o s'oferiment, pregam per los navegants. Tal volta aqueix patró es un bon homo i des qui més bé mos volen! ¡Qu'entri!

El fan entrar, fa sa cortesia que pertocava an el Rey i a la Reyna, tot dient:

—Perdonin Vosses Reyals Magestats es meu atreviment de presentarme aquí sensa que negú m'hi cridás; pero m'ha ferit es cor sa pena que Vosses Reyals Magestats han de tenir de veure morta i dins es baul s'única fieta que tenien, la senyora Princesa; i he dit:—Me'n hi vatx a consolar el Sr. Rey i la Senyora Reyna, que prou e-hu haurán mester.

La Reyna com senti aixó, ja no trobá que fos cap marinerot es Patró Pere, i el Rey li agrai sa seua atenció, i diu an es criats:

—Mostrau an aquest homo la senyora Princesa dins es baul per que la veja abans de que la se'n duguen dins es vas.

Le hi mostren; i, com es Patró Pere va esser devant sa morta, li resa un *Pare-nostro*, i llavó se treu sa *floreta blanca*, aquella floreta qu'havia presa de sa boca d'aquella serpetota dins es fossar d'aquella vila com vel'lava aquella dona morta; i fa a sa fia del Rey lo que havia fet an aquella dona escandalosa: li passa sa *floreta blanca* per devant sa cara quatre o cinc vegades, i ¿que me'n direu? Ell sa fia del Rey comensa a cobrar colors i colors i colors. Llavó si que la hi passava i la hi tornava passar a sa *floreta blanca* per devant sa cara de sa fia del Rey, que al punt ja obri ets uys, i exhaló un jay! ben fondo, i va dir:

—¿I aont me trop, Deu meu? ¿Dins es baul per durme dins es vas? ¡No hu vuy jo ell que'm soterrin per aquesta vegadal!

I ¿que fa ella? S'aixeca asseguda dins es baul, i ja ha pegat bot, i parteix corrents per allá dins com una titina.

La gent, poreu pensar, com veuen alló, ro-

manen ab sos cabeys drets, tothom se'n feya creus. Ab aixó compareixen el Rey i la Reyna a veure qu'era aquell truyer. La Senyora Princesa s'aferra per ells i ells per ella, plorant tots d'alegria.

Durá una bona estona que neguns porien dir res de s'esglay qu'els era entrat, fins que'l Rey pogué rompre i diu:

—Pero qu'es estat aixó? ¿Com es qu'es tornada viva aquesta al·lota nostra? ¡A veure qui me'n dona ses fites clares!

Es Patró Pere estava allá mirant la feta, sensa motar, fins qu'un des criats que guardaven sa morta i que havia vist es Patró Pere passar sa *floreta blanca* per devant sa cara de la Sra. Princesa, va dir:

—Jo'n puc dir la prima perque hu he vist tot.

—¡Vaja idó contamosho tot fil per randal diu el Rey. ¡Alerta a enflocarme cap mentidat que si te trop ab cap, te fas xeroy! No te'n escapes!

—No haja por Vossa Reyal Magestat que n'hi diga cap de mentidat diu aquell criat. ¿Vol sebre qui es, després de Deu, qui li ha ressucitada sa seua fia?

—¡Aixó es lo que demán! diu el Rey tot impacient.

—Idó veu aquell homo vestit de mariner? diu es criat signant es Patró Pere, que s'estava allá ab s'altra gent.

—Sí que'l vetx! diu el Rey.

—¡Idó aqueix es es qui, després de Deu, li ha ressucitada sa seua fia! diu es criat.

Tothom, naturalment, se girá an es Patró Pere, i el se cuydaven a menjar ab sa vista. Jo vos assegur que le hi se miraven ben arreu, sobre tot el Rey, que a la fi li diu:

—¿I tu que no ets aquell que t'ets presentat a consolar nos de sa pena grossa que teniem d'aqueixa mort?

—P'es meteix me tencl diu es Patró Pere.

—Veyam! ¿i qu'has fet per tornar sa vida a sa meua fieta? diu el Rey.

—¿Que poria dir una paraula, Sr. Rey? s'eschama aquell criat que vel'lava sa morta com es Patró Pere feu s'endemesa de passarli sa *floreta blanca* per devant sa cara.

—Dignés sa paraula! diu el Rey; pero ¡que sia curta!

—Idó, diu aquell criat, jo que no som part interessada, jo diré a Vossa Reyal Magestat lo qu'ha fet aquest homo per ressucitar la Senyora Princesa.

—¿Qu'ha fet? diu el Rey.

—Jo le hi diré, diu es criat. S'ha treta una *floreta blanca* i ja es estat partit a passarla i a passarla per devant sa cara de la Senyora Princesa, que al punt ha comensat a cobrar colors i colors, i llavó ha uberts ets uys, i llavó ha pegat crit i llavó ja ha botat des baul, i llavó son venguts Vosses Reyals Magestats, i ella s'es aferrada per Vosses Reyals Magestats i Vosses Reyals Magestats per ella.

El Rey com senti alló, no'n tayá pus. Agafa es Patró Pere i li diu:

—Tu m'has tornat lo que jo estim més d'aquest mon. ¿Com te puc pagar es favor que m'has fet? Demane'm qualsevol cosa! Sa teua boca serà mesural! ¿Vols sa meua fia, que tu has ressucitada, per casarhi?

—Aixó si que no pot esser, diu es Patró Pere, perque ja hu som casat.

—Dignés, idó, diu el Rey, quina gracia vols? ¡Demana! ¡no temes!

Es Patró Pere hi pensa una miqueta, i llavó diu:

—Idó demán que'm fassa General de mar i terra i es Major de tota sa forsa que hi ha dins es meu reynat.

—¡Concedit! diu el Rey. ¡Desde ara te fas General de mar i terra i es Major de tota sa forsa que hi ha dins es meu reynat.

A l'acte es Patró Pere se vest de General de mar i terra i se posá se senya des Major de tota sa forsa que hi havia dins tot es reynat.

I allá haurieu vists tots ets altres generals i tota sa majoria de mar i terra que feyen bil·lo bil·lo sa cortesia que pertocava an es Patró Pere, que no vos fassou contes que s'hi embambás gayre, sino que a l'acte passa un orde que tots es patrons i capitans de barques, naus i bastiments s'hi presentin ab sos papers ben nets, si no hi volen esser demés.

I allá venguen patrons i capitans de barques, naus i bastiments, tots ab sos seus papers tan nets i tan estirats com porien. Les presentaven an es Patró Pere, qui les se mirava ben arreu, i a l'acte els-ho tornava. Qui cercava ell era es Patró Rafel. Per aquest aucell se feya tota aquella festa. I es Patró Rafel no arribava a comparéixer!

—¡Saps qu'hauria d'esser mort! pensava es Patró Pere.

No hu era mort, pero s'hi feya ben en-vant.

—No hi ha remey! deya es gran polissó ¡aquesta vegada m'aplega! ¡i les hi pagaré totes ab un pic! ¡Está fet de mil!

I no tengué altre remey que presentarse an es Patró Pere, que tot d'una el fa tancar, i envia forsa a sa barca perque agafin tota sa gent que hi trobarán, i que les hi menin tots a sa seua presència. I lo que més comaná, que mirassen beu arren si hi hauria una dona així i així, sa Patrona Magdalena; i que, si la trobaven, viva o morta le hi presentassen.

Sa forsa se'n va a sa barca des Patró Rafel agafen tots aquells mariners; no hi troben cap dona; miren bé per tot, i res; i menen tots aquells mariners devant es Patró Pere, que se posa a preguntarlos d'un vent i d'altre sobre's Patró Rafel i sa Patrona Magdalena.

Ja vos assegur que los esplugá bé. I tots li digueren lo meteix: que's Patró Rafel enganá sa Patrona Magdalena, embarcantla contra sa seua voluntat, fent partir sa barca sensa que sa Patrona Magdalena se'n temés; i que, com se'n va témer, se posá a plorar, i no se'n aturá may fins qu'un dia a tal port, veientlos descuydats, les fagi, i se'n aná a tancar se dins tal convent de monges, i d'ont ja no la poguengueren treure ni'n saber res pus.

Aquí es Patró Pere se'n va an aquell port i an aquell convent, demana la Mare Priora. Surt la Mare Priora, i es Patró Pere li diu si era ver qu'allá dins tenien una dona així i així.

—Passa de ver! diu la Mare Priora.

—Idó jo som es seu homo, diu es Patró Pere. Tenga la bondat de ferla sortir.

Se'n va la Mare Priora i al punt torna ab sa Patrona Magdalena, que, com veu aquell homo seu, que ja's pensava no veure'l pus may, pega crit dient:

—¡O espós meu estimat de sa meua ànima!

Tors es coll de baticor, i cau en-terra tan llarga com era.

Li donaren per ferla cobrar; i, com torná obrir ets uys, i se veu devant es seu homo, que no li feya gens de mala cara, sino que plorava com un infant de veurela d'aquella manera, ella li diu:

—E hu creus tu que vatx fogir jo de mon beneplàcit ab so Patró Rafel?

—¡No! Magdalena! diu ell ¡no hu crec! ¡ja sé tot lo que hi va haver! ¡ja sé que tu fores ben innocenta de tota aquella cosa! ¡ja hu he aclarit tot!

Aquí's donaren un abrás, plorant tot dos d'alegria! ¡Tenien por de no morir se de s'alegria que tenien.

—No res, arriba a dir es Patró Pere. Tu no't mogues d'aquí, i jo dins tres dies tornaré, i mos n'anirem a ca-nostra.

Se'n va es Patró Pere allá ont tenia es Patró Rafel i es mariners tancats.

An es Patró Rafel el feu penjar a s'abre-mestre de sa seua meteixa barca, i amollá es mariners per que se'n anassen allá ont tenguessen gust i gana.

Com el Rey e-hu va sebre, e-hu doná per ben fet; i diu an es Patró Pere que se'n vaja a menar sa dona des convent i que les vol dins la Cort tot es temps de sa seua vida.

El Patró Pere se'n va an aquell convent, donà a la Mare Priora un serronet de dobles de viar per lo bé que li havien tractada sa seva dona sa Patrona Magdalena, i ab aquesta se'n torna a la cort, i allà s'estigueren tota la vida ab el Rey i la Reyna i la senyora Princesa, estimats i respectats de tothom. I encara deuen esser vius si no se son morts. I ja' cel mos vegem tots plegats. Amén.

JORDI DES RECÓ

Pe's - Animalot pudent.

Se veu ben clar que aqueix paperot no pot estar sense ofendre ab mentides i infamies Vicaris, Rectors, frares, gent d'Esglesia. Dissapte passat l'emprèn contra un Germà de ses Escoles Cristianes de Sóller i contra es Vicaris de So'n Sardina, des Pont d'Inca i de Mancor.

De s'Escola Cristiana de Sóller diu que dos al'lots que hi van, «un que paga i s'altre no», «se barayaren» a «tòcs»; Es «frare encarregat de sa secció, enterat des fet», «se presenta a prendre declaracions, y creguent lo que deya s'al'lot ric i despreciant ses explicacions des pobre, comensà a descarregar tantes bufetades i galdades demunt sa cara de s'infelis, que'l convertí ab un llatse». S'al'lot així com pogué «se'n anà an es Bal'le mostrantli sa cara com la tenia». «Es Bal'le envià an es Col'legi per aclarir es cas; i, aclarit, es frare va demanar perdó». I acabà s'Animalot pudent protestant de que's Bal'le per un vent i es Director des Col'legi per un altre vent no hagen castigat aquell Germà.

Que hi ha de ver en tot això? Casires, segons mos escriu una persona molt respectable de Sóller que no té res que veure ab sos Germans de ses Escoles Cristianes. Resulta fals que des dos al'lots de que's tracta un sia ric i s'altre pobre, un de paga i s'altre de franc; sino que tot dos son pobres, això es, de s'escola gratuita. També es fals que's Germà «encarregat de sa secció», cregués lo que deya es ric i no cregués lo que deya es pobre; es fals que només pegàs an es pobre i no a s'altre; es fals que es Germà se'n anàs a prendre declaracions; sino que les trobà aferrats, que s'atupaven. Prová de desferrarlos a les bones; i no hi conseguí; i llavo se posà a repartir besucy a un i altre per departirlos d'aquella manera; i n'hi hagué un que va rebre més que s'altre perque era més rebeço. Es fals que's Germà «demanás perdó» a negú perque no va fer res malament per haverne de demanar. Es fals que negú acudís an es Bal'le més que per demanar que s'al'lot més atupat pogués anar a s'Escola pública.

De manera que en tot quant diu s'Animalot pudent sobre aquests dos al'lots barayadissos, no hi ha casi cap paraula vera; lo unic ver que hi ha es sa carronyeria de s'Animalot pudent i sa seua mala voluntat contra ses persones esglesíastiques.

I això meteix demostra ab lo que diu des Vicaris des Pont d'Inca i de So'n Sardina. An es des Pont d'Inca tracta de posarlo en ridícul pe' sa manera que té de predicar.—Pero qui es s'Animalot per donar lliçons a cap predicador sobre lo qu'ha de dir o deixar de dir? Qui l'ha fet Mestre de Predicadors, si fins i tot no arriba a Mestre de Merdancers? ¡D'alicorn asoleyati!

I en quant an es Vicari de So'n Sardina? El critica perque diu que a sa processó del Corpus «doná» an es «rics» «una ruda de confits», i «un puro barato» «an es qui duyen es sants»; i que només admeté a sa processó «es qui-tenen», i rebutjá es «qui-no-tenen».—Tot això no es més qu'un enfilay de mentides i d'infamies. A So'n Sardina e-hi ha sa cos-

tum, que no l'ha posada es Vicari actual, de donar, després de sa processó del Corpus, una ruda de confits an ets amos, «benefactors» de l'esglesia, i an es que duen vara de talem; i an es que duen tabernacle de sant, els-e donen un «puro». I llavo a tots es qui van a sa processó, els-e fan refrescar, sense planyerlos gens es suc. Això es sa costum de So'n Sardina, i això es lo que's va fer enguany. Pero sembla que hi hagué cert subjecte que volia dur «vara de talem» a sa processó, i no'n pogué dur perque no li pertogava, segons lo establert fa temps a So'n Sardina; i l'home, tot cremat, se'n anà a vomitar demunt s'Animalot pudent aquixa partida de fleumes verinosos. Es lo qu'hem dit tantes de vegades: s'Animalot pudent es s'escopidor de tots es carronyes i poques-coses de Mallorca.

Per lo demés, es completament fals que's Vicari de So'n Sardina només admetés a sa processó del Corpus es «qui tenen», sino que hi convidá tothom, i va admeire tota ánima vivent que's presentá, donant ciri a tots es qui no'n tenien.

I ara ¡anauvosne a fiar de res que diga s'Animalot pudent!

Desenfraiment de s'«Obrer Balear»

Segueix es paperot socialista dia 8, 15 i 22 acaramullant mentides i calumnies contra's Clero des sigles XIII i XIV suposant que tots es capellans, desde el Papa fins es darrer ordenat, tots eren uns mostros de luxuria, pitjors que pores. I dona cap prova de tot això?

Absolutament cap; no fa més que afirmacions gratuites, contraries a tota veritat. Tot lo més retreu una partida de cánons, de lleys de l'Esglesia contra s'incontinencia de certs Ministres que vivien a lo socialista, trepitjant ses lleys de l'Esglesia. ¿Qui més que l'Esglesia els e condemnava i els-e perseguía? I ¿qui donava aquelles lleys, aquells cánons, més que's Bisbes i es Papes, que condemnaven i perseguien tal incontinencia clerical? De manera que l'Esglesia may ha consentida ni tolerada s'incontinencia d'aquells Ministres seus que han oblidada sa seua obligació de viure castament.

De manera que tots es cánons que retreu es paperot socialista, lo unic que proven, es que, si may e-hi ha haguts Ministres sagrats incontinentes, l'Esglesia sempre els ha condemnats, i ha fet contra ells tot quant ha sabut i pogut. Si may e-hi ha haguts Ministres sagrats incontinentes, es qu'han deixat de viure segons l'Evangelí, segons ses lleys de l'Esglesia, per viure segons el mon; per viure a lo gentil, així com prediquen es socialistes que s'ha de viure, a punt de pore i de gorá.—I aquí està sa desvergonya des paperot socialista, que's passa setmanes escandalisantse des capellans incontinentes des sigles passats. I ¿que feyen aqueys malanats més que practicar sa doctrina socialista? que feyen més que viure a lo socialista?

Aqueys roys de mentides, calumnies i infamies que escampa cada dissapte es paperot socialista contra es Clero, se veu a la lleu que hu treu de qualque llibrot canalla, escrit d'escriptors criminals. I copia aqueys roys de barbaritats sense sebre que copia. Vetassí unes quantes mostres de que es paperot socialista parla per boca de «gansos».

1.^a Dia 8 de juny d'un concili que's celebrá l'any 1225, diu que se celebrá primer qu'un altre celebrat l'any 1215. De manera que, segons es paperot socialista, va esser primer l'any 1225 que l'any 1215.—2.^a Dia 15 de juny mos fa a sebre es paperot socialista que «Felipe el Bello» no es ver que fos «Rey de França» com

fins ara havia dit s'historia i havia cregut tothom. Ido, no senyor, no va esser «Rey de França», sino «Papa». ¿Ah ido? «Felipe y Clemente V Papes, hicieron desaparecer a los Templarios, por complacer al rey». Això diu es paperot socialista. Pero ¡quin era aqueix «rey» que es «Papes» «Felipe el Bello» i «Clement V» volien «complaure»? No hu diu es paperot socialista; ell sabrá perque. Tot això han après a ses escoles layques ets escriguedoretjos des paperot socialista ¡I encara dirán es neos si a ses escoles layques no aprenen.—3.^a Dia 15 de juny digué també es paperot socialista que quant Clement V «trasladá sa Cadira Pontificia a Avinyó», resultá que «a Italia hi havia un Papa i un altre a França».—Lo qual es una mentida com unes cases. ¡O gran poca-cosa de paperot socialista! que va que no sou capaç de dir que li deyen an aqueix «Papa» que deys que hi havia a Italia quant Clement V hagué trasladada la Seu Pontificia a Avinyó? Pero ¿que sabeu voltros, grans carronyes, de Papes ni de Seus Pontificies ni d'Avinyó ni des Cisme d'Occident? ¿Que sap s'ase d'ensafanar si no ha menjat aspiciat may?

Entre ses altres falsedats desvergonyides que posa es paperot socialista, li volem tirar pe' sa cara aquestes:

1.^a Diu dia 8 de juny que l'Esglesia tolerava sempre es concubinat des clero si tals concubinaris pagaven un tant.—Es una columnia infame i descarada des paperot socialista. ¿Que no es capaç de dir en veritat quant ni aont l'Esglesia «tolerá» una tal cosa?

2.^a Dia 15 de juny diu que es tres que durant es Cisme d'Occident se disputaven es Pontificat, «eran a cual más escandalosos». «El puñal y el veneno eran las armas favoritas que manejaban los tres soberanos de la Iglesia para vengar sus odios y rencores».—Ment tan alt com es es paperot socialista dient això que diu d'ets antipapes Pere de Luna (Beniet XIII) i Pere Philargi (Alexandre V) i del papa Gregori XII. Tots tres eren de costums pures, i ja may se serviren des punyal ni des veri contra es seus inimics. Suposarlos aqueixes coses es una infame calumnia des paperot socialista. ¿Pero que sap de Pere de Luna ni de Pere Philargi ni de Gregori XII aqueix noningú de paperot?

3.^a Dissapte passat cita unes paraules d'un escriptor francès des sigle XIV, Clemangis, que diu que ab so mudarse la Curia Romana a Avinyó tot se desgavellá dins França, i diu: «Abans es seglars veneraven es sacerdoti, i no hi havia res tan sagrat» com es Clero.—De manera que, si es ver lo que diu aquest Clemangis, de que abans des sigle XIV «es sacerdoti era venerat p'ets seglars i no hi havia res tan sagrat», resulta qu'es fals tot lo que fa setmanes i mesos diu es paperot socialista des clero des sigles XIII, XII, XI, X, IX, VIII, etc. etc! Ell mos ha presentat es clero de tots aqueys sigles, i especialment es clero francès, fins an es sigle XIV, com a sa cosa més corrompuda, més porca i més escandalosa; i ara mos treu un autor que mos diu que tot això es fals, que's Clero fins a sa primeria des sigle XIV «era venerat p'ets seglars» i que «no hi havia res tan sagrat» com es Clero a França. De manera que's meteixos autors que cita es paperot socialista, el fan mentider.

¿Qui era aquest Clemangis, que's paperot socialista li diu «Clemangis»? Era un teòleg de l'Universidat de Paris, un des primers oradors des seu temps, i, com a tal, se deixava dur sovint de s'imaginació un poc massa, exagerant ses coses sense voler. No hi ha dupte que a les hores e-hi havia mals grossos dins l'Esglesia de Deu; pero Clemangis encara les presenta dins es seus escrits molt més grossos

que no eren. Per que's veja qu'era un homo exaltat, basta dir que, després d'haver dit la mala pessima des cisma, això es, de que Pere de Luna volgués mantenirse com a Papa a Avinyó an es meteix temps que Gregori XII s'hi mantenía a Roma. En Pere de Luna comensa a ferli la bona, l'anomena secretari seu; Clemangis e-hu acceptá, i se feu defensor d'aquell meteix contra qui tant havia treballat, per que deixás de dirse Papa.

Pero ¿que tengué may que veure Clemangis ab ses idees que's paperot socialista sostén sobre l'Esglesia de Deu? ¿Professá may aquell teòleg francès ses idees impies des paperot socialista? ¿Va creure ni digué may, com sostén es paperot socialista, que es cristianisme es pitjor que es paganism, que l'Esglesia representa i significa una corrupció, un conjunt de crims i abominacions? No, Clemangis era un sacerdot zelosíssim, que hauria donada cent vegades sa vida pe' sa fe catòlica; i que, si pintá ab colors tan negres sa corrupció de certs Ministres de Deu, era precisament p'ets gran amor que professava a l'Esglesia i an es sacerdoti, perque les considerava com institucions des meteix Deu. ¿Com s'atreveix, idó es paperot socialista a invocar a favor seu s'autoritat d'un sacerdot com Clemangis, que era i professava tot lo contrari de lo que es i professá es paperot socialista?

4.^a Es paperot socialista dia 15 de juny atribueix an es papes Gregori XII i Benet XII unes paraules fa-restes sobre monges i sacerdots. Noltros li sostenim que son falses, mentres no mos diga aont consta que tals Papes digueren res d'això. ¿Que no es capaç de dirmosho? ¡Bo está s'alcatras bandua per dirho!

Secció local

Diuenge prop passat, an es convent de St. Vicens tenguérem festa grossa: sa bendició d'un retaulo i una figura de la «Mare de Deu de l'Amor Hermós», qu'ha pagat una devota persona. Tant es retaulo com s'estatua están molt bé. Sa festa aná de lo millor.

El dematí, comunió general ab sermó, que predicá, D. Miquel Fuster. Cantá l'ofici el M. I. Sr. D. Cayetano Puerto, Dignidat de Xantref de la Catedral d'Oriola; predicá el M. I. Senyor D. Nadal Garau, Doctoral de la Seu de Mallorca. Foren padrins des retaulo es nins Juan March i Pujades i Francisca Riera i Servera. Es padrins de sa figura foren l'amo'n Llorens Caldentey i Perelló i sa Madona Juana Maria Riera. Es poble quedá molt content i satisfet.

Aquests dies han montada una màquina batedora, a «baix des cos», moguda ab motor de benzina. Son molts que van a veurela.

Ses batudes reten molt poch; només tendrem bon any de paga.

Sa calor aumenta casi un poch massa; no sé que farem dins es joriol.

Els aubercocs reten prou, y es preus no son despreciables. A pesar d'això, a sa «Caixa Rural» ab molt bon acert fan sa «pulpa» a tots es qui hu demanen, ab condicions ventatjoses. Molt bé.

Errada de caixa

Mos n'escapá una de grossa dissapte passat: parlant del «Palau de Crestay» de Londres sorti que's creuer central te de llarc 120 metres i 3 d'ample. Es que deixaren un 7. Son 37 metres que té d'ample.